College voor Toetsen en Examens

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2027

VERSIE: 1 APRIL 2026

ECONOMIE VMBO KB

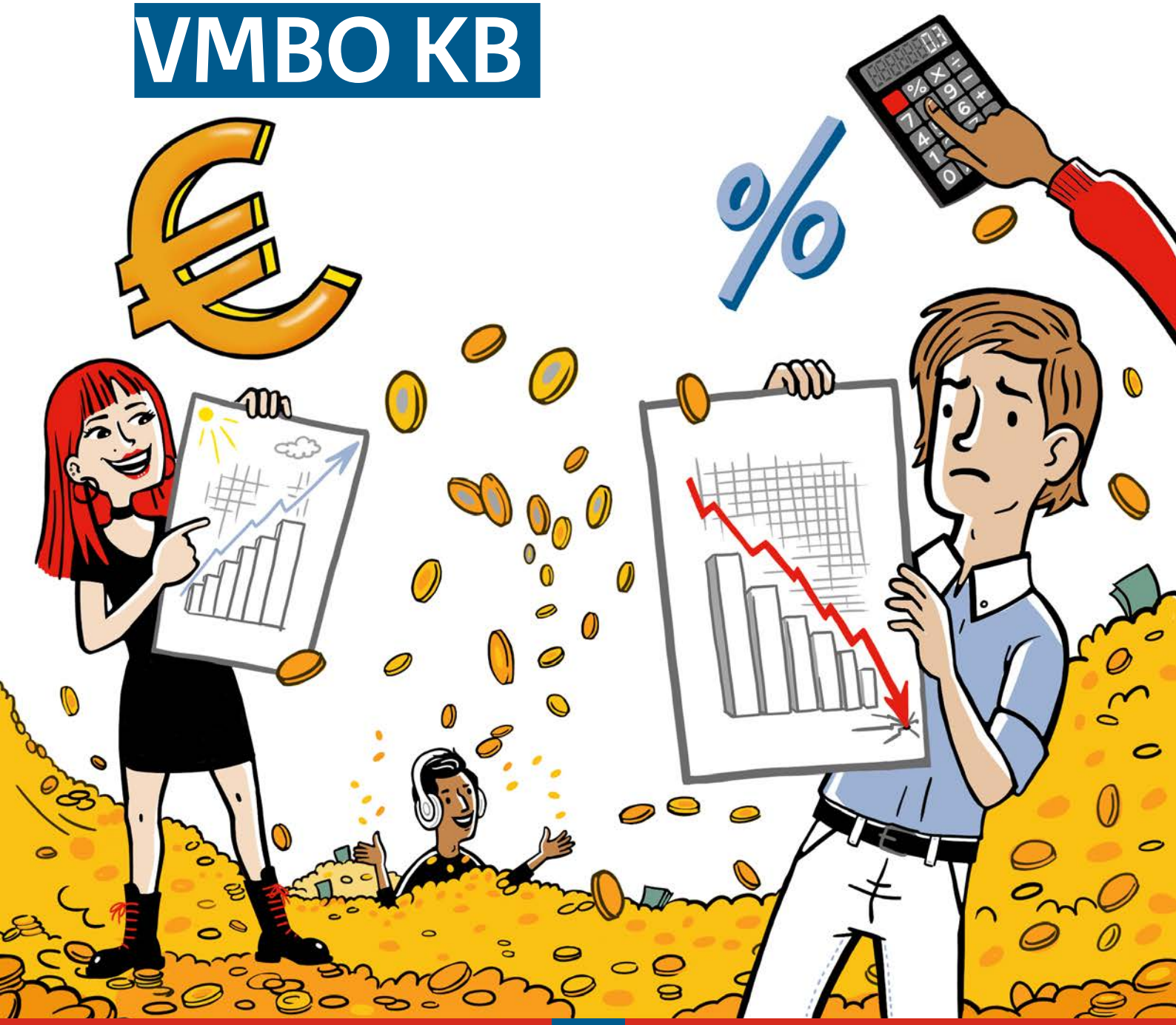

STAATSEXAMENS VOORTGEZET ONDERWIJS

Inhoud

1. Inleidende opmerkingen 3
2. Examenprogramma 4
3. Centraal examen 4
4. College-examen 5
5. Berekening eindcijfer 5

BIJLAGE 1
BESCHRIJVING EXAMENSTOF 6

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

Je gaat het staatsexamen vo doen. Dit informatieblad is bedoeld om je goed te kunnen voorbereiden op dit examen. Het examen bestaat uit verschillende onderdelen. Bij een aantal vakken moet je van tevoren iets maken en inleveren. Lees deze vakinformatie goed door en zorg dat je alles op tijd hebt geleerd en, zo nodig, gemaakt en ingeleverd.

Veel succes met je examen!

1. Inleidende opmerkingen

- Het staatsexamen economie vmbo KB bestaat uit een centraal examen (paragraaf 3) en een mondeling college-examen (paragraaf 4).
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder 'Vakinformatie voor het staatsexamen' op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor de college-examens staat op Oefenen voor het staatsexamen vo. Op Examenblad.nl staat bij Veelgestelde vragen onder het kopje 'Voorbereiding' waar je oefenmateriaal voor de centrale examens kunt vinden.

2. Examenprogramma

In Bijlage 1 staat een beschrijving van de examenstof.

In onderstaande tabel geeft een ‘ja’ aan in welk examen de vaardigheden en kennis getoetst kunnen worden.

Tabel 1 verdeling van de vaardigheden en kennis over de verschillende examens

exameneenheden economie BB	centraal examen	mondeling college-examen
basisvaardigheden	nee	ja
leervaardigheden in het vak economie	ja	ja
consumptie	ja	nee
consumptie en consumentenorganisaties	nee	ja
arbeid en productie	ja	nee
arbeid en bedrijfsleven	nee	ja
overheid en bestuur	nee	ja
internationale ontwikkelingen	ja	ja
natuur en milieu	nee	ja

3. Centraal examen

Het centraal examen economie vmbo KB is een **digitaal** examen. Het gaat over de aangegeven examenstof (zie 2 Examenprogramma en Bijlage 1).

Opdracht: beantwoorden van vragen
Tijdsduur: 90 minuten

4. College-examen

MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Het mondeling college-examen gaat over de aangegeven examenstof (zie 2 Examenprogramma en Bijlage 1).

Bij het mondeling college-examen kiest de examinator ten minste drie exameneenheden uit de examenstof.
Het is aan te raden een elektronische rekenmachine mee te nemen naar het mondeling college-examen. Dit mag geen grafische rekenmachine zijn.

Opdracht: beantwoorden van vragen
Tijdsduur: 25 minuten

Op de site van DUO bij het kopje 'Wat zijn staatsexamens?' staan informatiefilmpjes waarin getoond wordt hoe een mondeling college-examen kan verlopen.

5. Berekening eindcijfer

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer college-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

BIJLAGE 1
BESCHRIJVING EXAMENSTOF

Toelichting

Op deze pagina staan de exameneenheden voor het centraal examen.

Op de pagina hierna staan de beschrijvingen van de exameneenheden voor het mondeling college-examen. Behalve de exameneenheden Consumptie en Arbeid en productie kunnen alle exameneenheden voor het centraal examen ook op het mondeling college-examen aan bod komen, zie 2 Examenprogramma.

Leervaardigheden in het vak economie

Je kunt strategische vaardigheden toepassen die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen en het vermogen met economische vaktaal te communiceren en onderzoek te doen.

Consumptie

Je hebt inzicht in aspecten van het consumentengedrag, zoals keuzes, behoeften, inkomen en in de functies van het geld, lenen en sparen en kan dit inzicht toepassen in een gegeven voorbeeldsituatie.

Arbeid en productie

Je hebt inzicht in aspecten van het producentengedrag zoals kosten, opbrengsten, winst, toegevoegde waarde, arbeid, arbeidsverdeling, arbeidsproductiviteit, werkgelegenheid, werkloosheid en kan dit inzicht toepassen in een gegeven voorbeeldsituatie.

Internationale ontwikkelingen

Je hebt inzicht in internationale economische betrekkingen zoals Nederland als open economie, de Europese Unie, ontwikkelingsproblematiek en kan dit inzicht toepassen in een gegeven voorbeeldsituatie.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof voor het centraal examen is te vinden in de syllabus economie vmbo 2027 op Examenblad.nl.

EXAMENEENHEDEN MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Hieronder staat de beschrijving van de exameneenheden waarvan **geen** uitgebreide beschrijving is opgenomen in de syllabus op Examenblad.nl.

Consumptie en consumentenorganisaties

Je kunt, in de rol van consument:

1. in een gegeven situatie wettelijke maatregelen noemen ter bescherming van de consument.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   - het consumentenrecht
   - consumentenorganisaties en hun werkzaamheden
   - voorwaarden voor een geldige overeenkomst
   - rechten en plichten van de verkoper
2. met behulp van een gegeven koers berekeningen maken met vreemd geld.
3. aangeven waarom het belangrijk is om bepaalde verzekeringen te nemen en wat daarbij de voor- en nadelen zijn.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   - de reden waarom de verzekerde voor een bepaalde verzekeringsmaatschappij kiest
   - de volgende factoren spelen een rol:
     - hoogte van het risico
     - hoogte van de premie
     - wettelijke verplichting
4. berekeningen maken van premies en uitkeringen van schadeverzekeringen.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   - de verzekeringsovereenkomst
   - schadeverzekeringen:
     - opstal-/inboedelverzekering
     - autoverzekering
     - (brom)fietsverzekering
     - reisverzekering
     - aansprakelijkheidsverzekering particulieren
     - zorgverzekering
   - oververzekering en het nadeel hiervan
   - onderverzekering en het voor- en nadeel hiervan
5. voor- en nadelen noemen van huur- en koopwoningen.
6. voor- en nadelen aangeven waarom je voor een huur- of koopwoning kiest.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   - de rechten en plichten van huurder en verhuurder
   - regels met betrekking tot bescherming van de huurder
   - regels met betrekking tot bescherming van de koper/verkoper
   - verschillende instanties die bemiddelen bij koop of huur van een huis

Arbeid en bedrijfsleven

Je kunt, met betrekking tot arbeid en bedrijfsleven:

1. verschillende voorbeelden van produceren geven, zowel in enge als in ruime zin. Dit doe je met behulp van productiefactoren.
2. een concreet voorbeeld geven hoe het productieproces in bedrijven in een aantal fasen kan worden verdeeld, waarbij in elke fase waarde wordt toegevoegd aan het product. Je maakt hierbij gebruik van een bedrijfskolom.
3. verschillende voorbeelden geven van arbeidssituaties en arbeidsorganisaties. Vervolgens kun je de relatie beschrijven tussen verschillende sectoren en functies.
4. verschillende voorbeelden geven van de relatie tussen opleidingswegen en functies, en tussen scholing en posities op de arbeidsmarkt. Je kunt hierbij een verband leggen tussen arbeidssituaties en arbeidsorganisaties.
5. vanuit een herkenbare actuele situatie het belang en de inhoud van een CAO beschrijven.
   Je betrekt daarbij de relatie tussen een CAO en een individuele arbeidsovereenkomst van een (minderjarige) werknemer.
6. concrete actuele voorbeelden geven uit je eigen omgeving van het verband tussen technologische ontwikkeling en productiviteitsgroei. Je kunt hierbij positieve en negatieve gevolgen voor werknemers en werkgevers noemen.
7. verschillende concrete situaties van productie beschrijven, waarbij je uit kunt leggen welke keuzeproblemen een ondernemer kan hebben in economische en in maatschappelijke zin (kosten en baten).

Overheid en bestuur

Je hebt inzicht in de sociale, economische en financiële functies van de overheid en kan dit inzicht toepassen in een gegeven situatie.
Je kunt in jouw rol als burger:

1. aan de hand van voorbeelden de functies van de overheid in de Nederlandse economie beschrijven.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   a. de overheid als leverancier of producent van goederen en diensten;
      - in de collectieve sector vindt de productie en de consumptie van de overheid plaats
      - het parlement is het wetgevend en controlerend orgaan voor de overheid (rijksbegroting, miljoenennota). Zij maken hierbij gebruik van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en/of het Centraal Planbureau (CPB).
   b. de overheid als werkgever;
      - de overheid is de werkgever van de ambtenaren. Daarnaast heeft de overheid een belangrijke invloed in de gesubsidieerde sectoren zoals bijvoorbeeld gezondheidszorg, onderwijs, welzijnswerk
   c. de overheid als verantwoordelijke voor aanvullende, corrigerende en voorwaardenscheppende activiteiten;
      - onderscheid tussen collectieve sector en particuliere sector
      - voorbeelden van aanvullende, corrigerende en voorwaardenscheppende activiteiten:
        - deelname in of eigenaar van bedrijven, wetgeving en sancties, subsidies en heffingen, infrastructuur, politie, onderwijs, bestedingen in de particuliere sector

- de verhouding tussen actieven en niet-actieven (het gaat hierbij niet om berekeningen, maar om uitleg).
- consumenten en producenten mogen binnen de door de overheid gestelde grenzen vrij consumeren en produceren. Denk hierbij aan: de wetgeving voor de productaansprakelijkheid, de kwaliteit van de verkochte goederen, de hoogte van de prijzen, het bestemmingsplan van een bepaald gebied en het bevorderen van de concurrentie

2. aan de hand van voorbeelden uit het dagelijks leven overheidsontvangsten en overheidsuitgaven noemen en beschrijven.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   a. belasting toegevoegde waarde (btw): btw als consumentenbelasting die door de leverancier wordt afgedragen
   b. accijns: belasting waarmee de overheid het consumentengedrag kan beïnvloeden
   c. loon- en inkomstenbelasting:
      - je kunt een eenvoudig loonstrookje lezen
      - loonheffing:
        - loonbelasting en premie volksverzekeringen
        - loonheffing die de werkgever inhoudt op het loon van de werknemer
      - ondernemers en zelfstandigen zonder personeel (zzp) die inkomstenbelasting afdragen over hun winst
   d. houderschapsbelasting: met behulp van tabellen de motorrijtuigenbelasting kunnen bepalen voor voertuigen
   e. gemeentelijke belastingen:
      - het recht van gemeenten om zelfstandig een aantal belastingen te heffen en de tarieven daarvan vast te stellen
      - de onroerende zaak belasting, de rioolrechten en de afvalstoffenheffing
   f. de uitgaven van ministeries: je kunt uitleggen wat de taken van de ministeries zijn. Hierbij kan een situatie uit de miljoenennota als voorbeeld worden gebruikt
3. aan de hand van voorbeelden de verschillende vormen van sociale zekerheid beschrijven:
   Je kunt voorbeelden geven van:
   - het doel van het sociale zekerheidsstelsel:
     - bestaanszekerheid verschaffen
     - inkomensherverdeling
   - aan de hand van vragen over één of meer sociale wet(ten) antwoord geven of opdrachten maken over bijvoorbeeld:
     - de financiering, het nut, de doelgroep, de verstrekking van de uitkering
     - het onderscheid tussen werknemers- en volksverzekeringen
     - het onderscheid tussen sociale voorzieningen en sociale verzekeringen
     - de ontwikkeling van de kosten van het stelsel van sociale zekerheid
     - de toename van de kosten door de vergrijzing
   - de bezuiniging op de kosten door:
     - minder uitkeringen, fraudebestrijding, aanscherpen van de eisen, verlaging van de uitkeringen
     - de marktwerking waarbij de overheid het stelsel van sociale zekerheid (gedeeltelijk) aan de markt overlaat.

Natuur en milieu

Je kunt in jouw rol als burger:

1. de samenhang tussen consumptie, productie en het milieu beschrijven.
   Je kunt voorbeelden geven van:
   - factoren die de groei van de consumptie bepalen
   - factoren die de groei van de productie bepalen
   - de samenhang tussen de groei van de consumptie en de groei van de productie
   - de nadelige gevolgen van de groei van de productie voor het milieu
2. aan de hand van eenvoudige voorbeelden concrete maatregelen noemen om milieuschade te voorkomen en te bestrijden en hierbij de rol van overheid, organisaties en van individuele personen beschrijven.
3. aangeven welke problemen het broeikaseffect veroorzaakt, zoals:
   - de stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde.
   - verschuiving van klimaatzones en de gevolgen daarvan.

   Je kunt hierbij ook aangeven welke invloed dit heeft op de (wereld)economie.
4. aangeven op welke manieren schone energie wordt opgewekt (geproduceerd) en je kunt hier voorbeelden bij geven. Je kunt ook voor- en nadelen hiervan geven.
5. aangeven dat er in het verkeer steeds vaker gebruik wordt gemaakt van elektrisch en hybride voortbewogen voertuigen en je kunt hierbij voorbeelden noemen. Ook kun je voor- en nadelen voor het milieu hierbij aangeven.
6. met het oog op het feit dat de grondstoffenvoorraad enorm afneemt en er tekorten ontstaan voor de productie van goederen, uitleggen waarom het steeds belangrijker wordt om goed te recyclen.
7. aangeven waarom de overheid het belangrijk vindt om subsidie te geven aan mensen en/of bedrijven die producten gaan gebruiken (of produceren) die minder schade aan het milieu toebrengen. De overheid kan ook door middel van belasting zorg voor het milieu aantrekkelijk maken.
8. aangeven wat jouw eigen rol is in het bijdragen aan een goed milieu. Je kunt hierbij voorbeelden geven.
9. aangeven welke veranderingen er plaatsvinden op het gebied van voedselproductie. Er zijn mensen die vegetariër of veganist worden om de vraag naar vlees te verminderen. Zij kiezen voor andere voedingsproducten.
10. Je bent op de hoogte van ontwikkelingen rond het thema milieu, met name rond de transitie (verschuiving) van energie die CO_2-uitstoot veroorzaakt naar 'schone energie'.
11. Je bent op de hoogte van de reden waarom de overheid ons van het gas af wil hebben: de overheid moet zorgen dat de uitstoot van CO_2 sterk omlaaggaat.

Bij alle voorgaande punten kun je uitleggen of er kansen ontstaan voor nieuwe bedrijven, en/of dat er juist bepaalde bedrijven zullen verdwijnen.

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

Toetsen primair onderwijs: doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen. Vergelijkbaarheid van doorstroomtoetsresultaten en kwaliteitsbewaking van doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen.
Cvtetoetsenpo.nl

Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo.
Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs.
Examenblad.nl

Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen.
Staatsexamensvo.nl

Centrale examens middelbaar beroepsonderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma.
Examenbladmbo.nl

Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding.
Staatsexamensnt2.nl